

Ος εἰσοδημῆ; Ἐρχῆ τοῦ βιβλίου

ΤΟΥ
ΓΙΑΝΝΗ
ΒΟΥΛΓΑΡΗ

Αν θέλαμε να ζωγραφίσουμε τη σημερινή εικόνα θα χρειαζόμασταν ασφαλώς ορισμένες πινελιές πολιτικού σουρεαλισμού. Πώς αλλιώς να περιγράψεις την κατάσταση που ο κυρίαρχος δημόσιος λόγος διατυμπανίζει «το Μνημόνιο απέτυχε», η κυβέρνηση που το εφάρμοσε παραιτήθηκε, αλλά η χώρα κινείται πάντα στον αστερισμό των νέων μνημονίων με τη συμμετοχή όσων μέχρι χτες έκαναν ό,τι μπορούσαν για «να αποτύχει το Μνημόνιο»; Πώς αλλιώς να περιγράψεις μια κατάσταση που η μεγάλη πλειονότητα των πολιτών υποστηρίζει την παραμονή στο ευρώ, αλλά η χώρα δεν έχει κατορθώσει να συμφωνήσει σε μια πολιτική παραμονής στο ευρώ;

Υπάρχει κάτι βαθιά επικίνδυνο στη σημερινή πολιτική κατάσταση. Ο κυρίαρχος δημόσιος λόγος έχει γίνει αυτοκαταστροφικός. Στην ουσία λέει: το Μνημόνιο απέτυχε, μας έδωσαν λάθος φάρμακο, αλλά τώρα πρέπει να πιούμε το ίδιο φάρμακο ή σχεδόν το ίδιο. Εν τω μεταξύ, θα κάνουμε και εκλογές για να αλλάξουμε τον φαρμακοποιό που θα μας το δώσει. Ωστόσο, κανένας λαός δεν πίνει επ' άπειρον φάρμακο που του λένε ότι τον βλάπτει. Κανένα πολιτικό σύστημα δεν αντέχει ένα τέτοιο χάσμα μεταξύ κυρίαρχου δημόσιου λόγου και εφαρμοζόμενης πολιτικής, ούτε καν το όνομα του «δεν υπάρχει εναλλακτική λύση». Η επικράτηση αυτού του αυτοκαταστροφικού λόγου οδηγεί μαθηματικά στην καταβράθωση της χώρας με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, γιατί ουσιαστικά αποσιωπά την ασθένεια. Καθιστά έτσι ανέφικτη κάθε συνεννόηση σε κάθε εθνικό σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης.

Η δυσκολία αμφισβήτησης αυτού του κυρίαρχου όσο και αυτοκαταστροφικού λόγου είναι προφανής. Η Ελλάδα, πρώτη ανάμεσα στην ευρωζώνη, βυθίστηκε τα δύο τελευταία χρόνια βαθύτερα στην κρίση. Το Μνημόνιο και τα άλλα μέτρα που ως τώρα εφαρμόστηκαν δεν ανέστρεψαν την πορεία. Ετσι, η συνοπτική διαπίστωση «το Μνημόνιο απέτυχε» επιβάλλεται με την ισχύ του αυτονόητου, παραμερίζοντας τα επόμενα ερωτήματα: σε τι; σε όλα; γιατί; τι άλλο είχε προταθεί; πόσο έχουν αλλάξει τα μείζονα προβλήματα που το επέβαλαν; πόσες διαφορετικές θεραπείες υπάρχουν που να εξαρτώνται από εμάς; Η παρασιώπηση αυτών των ερωτημάτων συσκοτίζει τις πολιτικές συνεπαγωγές και τις πιθανές θεραπείες, που προφανώς διαφοροποιούνται αναλόγως με τις απαιτήσεις που δίνονται σε αυτά.

Ομως μια διαφορετική ανάγνωση της κρίσης και αποτίμηση των εξελίξεων έχει ισχυρά επιχειρήματα, ακόμα και αν σήμερα πάει αντίθετα στον συρμό. Ποια; Πρώτον, η ελληνική κρίση ήταν αυτοτελής και ενδογενής, θα εκδηλωνόταν έτσι κι αλλιώς ανεξαρτήτως της γαγκόσμιας, αν και η αντιμετώπισή της

Εκλογές με σύνθημα «μαντζούνια υπάρχουν;»

“

Η Ελλάδα πρέπει να μείνει όρθια και να εξασφαλίσει την παραμονή της στο ευρώ, αντικρούοντας τη νέα «μαγική λύση» της δραχμής που προτείνουν η «λαϊκή» Δεξιά, η συντηρητική Αριστερά, μεγάλα κανάλια και μερικές τράπεζες

Ο Γιάννης Βούλγαρης είναι καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου

θα ήταν ασφαλώς ευκολότερη χωρίς την τελευταία. Η χώρα είχε μπει σε ύφεση πριν από το Μνημόνιο και παρά την τεράστια πρόσθετη ζήτηση που εξ ορισμού σημαίνει ένα δημόσιο έλλειμμα 15% του ΑΕΠ. Δεύτερον, η πολιτική της Ελλάδας την περίοδο 2008-2009, όταν η παγκόσμια κρίση είχε πλέον ξεσπάσει, ήταν καταστροφική καθώς οι τότε κυβερνήσεις έκαναν τα αντίθετα από αυτά που έπρεπε, με τις ευλογίες και τις πλειοψηφίες όμως τόσο των αντιπολιτεύσεων όσο και των μίντια που ύστερα έγιναν τιμητές. Ετσι η Ελλάδα έφτασε εξαντλημένη στο Μνημόνιο, χωρίς τον χρόνο, την πολιτική διαύγεια και τη δύναμη να διαπραγματευτεί ουσιαστικά στη βάση ενός δικού της σχεδίου. Τρίτον, το διπλό έλλειμμα, το δημοσιονομικό και το ισοζυγίου πληρωμών, προσεγγίωσε αναγκαστικά τη χώρα σε χαμηλότερα επίπεδα ανάπτυξης και εισοδημάτων. Το Μνημόνιο ήταν η πιο συμφέρουσα από τις λύσεις που τότε είχαμε ώστε να εξασφαλίσουμε την πιο ομαλή αναγκαστική προσεγγίωση. Η άλλη λύση που τότε είχε προταθεί ήταν η μονομερής κήρυξη χρεοκοπίας, λύση με ανυπόφορο κόστος, που όσοι τότε την πρότειναν σήμερα φοβούνται μήπως η ελεγχόμενη διαδικασία PSI ενεργοποιήσει τα CDS!

Τέταρτον, το Μνημόνιο δεν ήταν απλώς μια δανειακή σύμβαση. Ήταν ταυτόχρονα ένα πολιτικό κείμενο μεταξύ πολιτικών - κρατικών υποκειμένων. Η «επαναδιαπραγμάτευση» του ήταν όχι μόνο δυνατή αλλά μέσα στη φύση της συμφωνίας, μόνο που θα ήταν συνεργατικού και όχι μονομερούς χαρακτήρα. Προϋπήθετε κλίμα εμπιστοσύνης και όχι αντιπαράθεσης ή αμοιβαίας εξαπάτησης. Πέμπτον, το ευρωπαϊκό σκηνικό άλλαξε λιγους μήνες μετά την έναρξη του Μνημονίου και έγινε δυσμενέστερο με ειθύνη του γερμανογαλλικού διευθυντηρίου και κυρίως της γερμανικής Δεξιάς, στο εσωτερικό της οποίας παίχτηκε προφανώς μια σκληρή παρτίδα υπέρ ή κατά του ευρώ, για να επικρατήσει πρόσφατα το υπέρ. Ο χειρισμός της ελληνικής κρίσης υπό συνθήκες στρατηγικής ασάφειας επιτάχυνε την κρίση της ευρωζώνης. Από τη στιγμή που η Γερμανία αποφασίζει τον Οκτώβριο του 2010 τη συμμετοχή των ιδιωτών στο κόστος διάσωσης της χώρας μας και προαγγέλλει τη χρεοκοπία μας εντός του ESM στα μέσα του 2013, η Ελλάδα έχει αποκλειστεί από τις διεθνείς αγορές και από τις διεθνείς επενδύσεις. Εκτοτε η χώρα χορεύει όχι μόνο στον ρυθμό του Μνημονίου αλλά και της ευρύτερης κρίσης της ευ-

ρωζώνης. Εκτον, αυτή η αλλαγή εξηγεί γιατί οι αιτίες της σημερινής ύφεσης είναι περισσότερο σύνθετες και ασφαλώς ξεπερνούν τις επιπτώσεις του «μείγματος» που πρότεινε το Μνημόνιο. Ο Χρ. Ιορδάνογλου (Athens Review of Books, τ.χ., Δεκέμβριος 2011), παρουσιάζοντας έναν ψυχρό και εξουσιαστικό απολογισμό του Μνημονίου με βάση τις επιδιώξεις, τους στόχους και τις αστοχίες, σημειώνει ότι το μέγεθος της ύφεσης μόνο κατά ένα μέρος εξηγείται με τη δημοσιονομική περιστολή. Το γενικό κλίμα αβεβαιότητας για τις τύχες του ευρώ, αλλά κυρίως για τη θέση της Ελλάδας σε αυτό, οδήγησε σε φυγή κεφαλαίων, κρίση ρευστότητας, πιστωτική ασφυξία και απέτρεψε κάθε ξένη επένδυση. Η αύξηση των εξαγωγών επαληθεύτηκε αλλά η προωθητική της δύναμη είναι περιορισμένη λόγω μειωμένου βάρους στην οικονομία μας. Τα 15 δισ. του ΕΣΠΑ έμειναν στα αζήτητα. Τέλος, σε αυτό το δυσμενές περιβάλλον εκδηλώθηκε όλη η ανικανότητα της πολιτικής - διοικητικής μηχανής να πραγματοποιήσει τις μεταρρυθμίσεις που ήταν απαραίτητες, είχαν συμφωνηθεί και κυρίως αποτελούσαν αιτούμενα της ελληνικής κοινωνίας (π.χ. αλλαγή του φορολογικού συστήματος και του φοροεισπρακτικού μηχανισμού).

Όπως λοιπόν ο εκτροχιασμός της Ελλάδας πριν από το Μνημόνιο είχε πρωτίτως πολιτικές αιτίες, έτσι και η σημερινή δραματική κατάσταση προκύπτει κυρίως από την πολιτική αδυναμία να διαμορφώσουμε στις νέες συνθήκες της κρίσης ένα κοινό πλαίσιο παραδοχών και μακροπρόθεσμων στρατηγικών επιδιώξεων, που θα εκφράζει κατ' αρχάς εμάς, την Ελλάδα. Μετά την κρίση του 2008 το πλαίσιο και το ζητούμενο είναι σαφές: νέο αναπτυξιακό - παραγωγικό όραμα, μετακίνηση πόρων από την κατανάλωση στις επενδύσεις, από το παρόν στο μέλλον, δημοσιονομική αναδιάρθρωση ώστε να επιτυγχάνονται πρωτογενή πλεονάσματα, αναγκαστικά συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική με συνειδητή προσπάθεια μείωσης των ανισοτήτων, τολμηρή αναμόρφωση του κράτους πρόνοιας για να περιληφθούν στο δίχτυ προστασίας και οι «εκτός». Ενα τέτοιο εθνικό σχέδιο θα αποτελέσει την πυξίδα μας στο ασταθές διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον. Το πιθανότερο σενάριο είναι η ευρωζώνη, που προετοιμάζει τη δημοσιονομική ενοποίηση της με όρους Γερμανίας, να υποχρεωθεί να προχωρήσει στην κοινή διαχείριση ενός μέρους των εθνικών χρεών (ευρωομόλογα) πολύ πιο γρήγορα από τη σημερινή επιθυμία της Γερμανίας. Αλλά και η νέα διευθέτηση θα είναι πρόσκαιρη. Καμία δημοσιονομική ένωση δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς αναπτυξιακές και αναδιανεμητικές πολιτικές. Η πολιτική βούληση για τη διάσωση του ευρώ αλλά και οι ίδιες οι «αγορές», θα σπρώξουν προς τα εκεί.

Η Ελλάδα πρέπει να μείνει όρθια και να εξασφαλίσει την παραμονή της στο ευρώ, αντικρούοντας τη νέα «μαγική λύση» της δραχμής που προτείνουν η «λαϊκή» Δεξιά, η συντηρητική Αριστερά, μεγάλα κανάλια και μερικές τράπεζες. Η κυβέρνηση Παπαδήμου καλείται να επιτελέσει το πρώτο μεγάλο βήμα. Εμμέσως όμως μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο. Να δημιουργήσει τους όρους μιας εκλογικής αναμέτρησης ουσίας και όχι δημαγωγίας. Το 2004 πληρώσαμε τη δημαγωγική αντιπολίτευση της «επανάστασης του κράτους». Το 2009 το «λεφτά υπάρχουν». Το 2012 θα ανεκτούμε το «μαντζούνια υπάρχουν»;